

Makale Geliş Tarihi | Received: 31.05.2024
Makale Kabul Tarihi | Accepted: 20.09.2024

E-ISSN: 2148-9327
http://dergipark.org.tr/kilikya
Araştırma Makalesi | Research Article

TRANSANDANTAL FENOMENOLOJİ VE NESNENİN AŞKINLIĞI

Mehmet ESENDEMİR¹

Öz: Edmund Husserl'in fenomenoloji projesi önvarsayımsız ve temellendirici transandantal bir bilimdir. Bu bilimin ilk hedefi metafizik kalınlardan kurtulmak ve kökensel bir başlangıç gerçekleştirmektir. Çünkü hatalı tanımlar ve temellendirilmemiş teorik yaklaşımlar felsefi çatışmaların ve anlaşmazlıkların doğmasına neden olmaktadır. Bu çatışma ve anlaşmazlıklardan biri de nesnenin aşkınına dair görüşler etrafında şekillenmektedir. Husserl için klasik anlamda nesnenin aşkınılığı metafizik bir imada bulunmaktadır. Ancak fenomenoloji bu aşkınılığı metafizik unsurlara göndermede bulunmayan transandantal bir aşkınılık olarak görmektedir. Bu çalışma da Husserl'in aşkın nesne anlayışının metafizik bir zemine dayanıp dayanmadığı sorusundan yola çıkmaktadır. Bu çerçevede çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, metafizik kalıntıları eleştirmek bakımında bir doğalcılık eleştirisini incelemektedir. İkinci bölüm, doğalcılık eleştirisinin ardından incelenen konuların transandantal öznellik bağlamında ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Son bölümde ise nesnenin aşkınılığı probleminin fenomenolojik analizlerle ve metafizik olmayan bir transandantal öznelerarasılık zemininde yeniden anlamlandırıldığı ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Edmund Husserl, Nesne, Aşkınılık, Transandantal, Öznelerarasılık

TRANSCENDENTAL PHENOMENOLOGY AND TRANSCENDENCE OF OBJECT

Abstract: Edmund Husserl's phenomenological project is a transcendental science that is presuppositionless and grounding. The first goal of this science is to get rid of metaphysical elements and to begin originally. This is because erroneous definitions and ungrounded theoretical approaches give rise to philosophical conflicts and disagreements. One of these conflicts and disagreements is about the views on the transcendence of the object. For Husserl, the transcendence of the object in the classical sense has a metaphysical implication. However, phenomenology sees this transcendence as a transcendental transcendence that does not refer to metaphysical components. This study starts from the question of whether Husserl's understanding of the transcendental object is based on a metaphysical ground. In this framework, the study consists of three parts. The first part examines a critique of naturalism in terms of criticizing metaphysical remnants. The second part reveals that the issues examined after the critique of naturalism should be addressed in the context of transcendental subjectivity. The final

¹Araştırma Görevlisi | Research Assistant

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe, Türkiye | Manisa Celal Bayar University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Philosophy, Türkiye
mehmet.esendemir@cbu.edu.tr
Orcid Id: 0000-0003-3478-1709

section argues that the problem of the transcendence of the object is reinterpreted through phenomenological analysis and on the basis of a non-metaphysical transcendental intersubjectivity.

Keywords: Edmund Husserl, Object, Transcendence, Transcendental, Intersubjectivity

1.Giriş

Modern dönemden itibaren felsefenin metafizik ile olan bağı güçlü bir şekilde sorgulanmaya başlanmıştır. Bazı filozoflar tarafından bu ilişki, felsefenin diğer disiplinleri için asli konumda iken bazı filozoflar için gerçek olanı keşfetme önünde bir engel ve yük olarak görülmüştür. Bir anlamıyla yeni başlamak isteyen birçok filozof felsefe tarihinin yüklerinden kurtulmak istemiştir. Descartes'ın şüphesi buna bir örnektir. Tıpkı bunun gibi Husserl de yeni başlamak isteyen filozoflardandır. Felsefe tarihinden gelen varsayımlar ve gerçeğe uymayan teoriler gerçek olanı elde etmemize engel olmaktadır. Bu nedenle tüm ön varsayımlardan kurtulmuş ve her şeyi kendi özüne uygun bir şekilde anlamaya çalışacak bir felsefe çabası içerisine girer. Bu bağlamda Husserl'in devre dışı bırakmak istediği unsurlardan biri metafizik varsayımlardır. Husserl kendi dönemindeki ampiristleri ve pozitivist bilim anlayışını, her ne kadar deneyci temele sahip görünseler de metafizik unsurlar barındırdıkları için eleştirmiştir. Bu metafizik unsurlar hem bilince hem de nesneye yönelik anlayışımızı hatalı bir duruma düşürmektedir. Ona göre yapılması gereken şey bu tür hatalı teorilerden kurtulmak suretiyle köktenci bir felsefe anlayışını tesis etmektir. Ancak bu tür felsefe sayesinde hem bilinci hem de nesneyi metafizik kalıntılara ve hatalı teorilere başvurmadan düşünebiliriz.

Bu çalışmamızda Husserl'in nesne anlayışının metafizik bir zemine dayanıp dayanmadığını sorgulayacağız. Başka bir deyişle Husserl'in eleştirdiği metafizik kalıntılardan bağımsız tesis edilen aşkın nesneliliği inceleyeceğiz. O halde sorumuz şu olacak: Husserl, aşkın alan olarak gördüğü nesnenin bu aşkınlığını metafizik unsurlara başvurmadan inşa etmeyi başarmış mıdır? Bu soru çerçevesinde çalışmamız üç bölüme ayrılacaktır. İlk bölümde Husserl'in başlangıç noktasına işaret eden, bize ne yapacağımızı öğreten doğalcı tavır eleştirisi olacaktır. İkinci bölümde başlangıcın ardından gideceğimiz yolu gösterecek olan, yani yöntemi öğretecek olan indirgeme yöntemine değiniyoruz. Üçüncü bölümde ise ilk iki bölümde sunulan zeminde nesneye yönelik anlayışımızı değerlendirmeye çalışıyoruz. Sonuçta Husserl'in nesnenin aşkınlığına yönelik tezlerinin transandantal bir çerçeveyi aşıp aşmadığını yani metafizik bir zemine kayıp kaymadığını değerlendirerek bu konuda karar verebilmek için onun öznelarasılığa dair düşüncelerinin dikkate alınması gerektiğini öne sürüyoruz.

2.Husserl'in Doğal Tavır Eleştirisi

Husserl'in fenomenolojik hareketi nihayetinde kesin bir bilim olarak tesis edilmeyi hedeflemektedir. Ona göre kesin bilim olmanın yolu köktenci bir felsefe yapmakla mümkündür. Başka bir deyişle kesin bir bilim, köktenci felsefe anlayışına karşılık gelmektedir. Buradaki köktencilik vurgusu yeni felsefe yapma biçimine ve peşinen

kabul edilmiş hiçbir şeyi kendi içerisinde barındırmamasına yönelik vurgudur. Böyle bir felsefe anlayışı, kendisine konu edindiği şey ile bizzat ilgilenerek kendi çıktılarını kendisi elde eder. Bir anlamıyla Husserl'in niyeti eleştirel bir başlangıçtır. Dahası bu başlangıç aynı zamanda bir tür epistemolojik başlangıçtır. Çünkü Husserl'e göre kendisine fenomenleri konu edecek bir logosun öncelikle fenomenlere ilişkin hatalı varsayımları kaldırması gerekmektedir. Bu sayede ancak fenomenlerin anlamını ve gerçekliğini görebiliriz. Neticede Husserl bir tür nesnellik arayışı içerisinde. Bu arayış mevcut nesnellik anlayışlarının hatalarını göstermekle yola çıkmaktadır. Husserl bu çerçevede bir natüralizm eleştirisi gerçekleştirir.

Husserl *Mantıksal Araştırmalar*'da, nesnellığın sorunlu oluşunun nedeni olarak felsefe tarihindeki mantığın tanımına dair eksik ve hatalı görüşleri göstermektedir. Kendi döneminde mantığın tanımı ve temel öğretileri hakkında tam bir anlaşmadan uzak olduklarını ifade eder (Husserl, 1970: 11). Ona göre doğru bir mantık tanımına sahip olmak fenomenolojinin hedefi için elzem bir noktada durmaktadır. Bu nedenle hatalı tavrılardan kurtulmak gerekmektedir. *Mantıksal Araştırmalar*'ın bu bağlamda ilk hedefi psikolojizmdir. Psikolojizm, mantığın ilke ve yasalarının ampirik psikoloji temelli olduğunu savunur. Dolayısıyla bilmenin bilişsel doğası psikolojiktir ve bu nedenle de mantık psikolojinin bir parçası olmalıdır (Zahavi, 2018: 23). Sonraki dönemlerde Husserl, psikolojiye karşı tavrını ampirik bilimlerin geneline yaymak suretiyle bunu doğalcılık adı altında ele almaktadır. Buna göre eğer nesnellığı hedefliyorsak şu ana kadar nesneye dair hatalı teori ve anlayışlardan kurtulmak gerekir. Bu hatalı teori ve anlayışların kaynağını ise ampirik bilimlerin tavrı olan doğalcılık anlayışı olarak belirlemektedir. Ona göre deneyiciler ve pozitivistler nesneye dair bilgiyi öznel olandan tamamen kopararak nesnel olanın kendisine indirgemıştır. Bilincin bilgi sürecindeki rolü devre dışı bırakılarak insan doğallaştırılmış ve nesnesinden koparılmıştır. Doğalcı tavra göre bilginin koşulları a posteriori olarak doğal yasalardır. Var olan her şey de bu yasalara dayanır. Buna göre doğalcı tavrı idelerin ve normların doğallaştırılmasını savunmaktadır. Husserl'e göre doğalcılar ideleri olgular olarak yorumlamak ve bütün gerçekliği, bütün hayatı, anlaşılmaz, ideden yoksun bir olgular yığınınna dönüştürmek istemektedir (Husserl, 1995: 76). Bunu yaparken hiç şüphesiz kesin bir bilim hedeflenmekteydi. Ancak ampiristler burada ideolojik aşırılık ve skolastik tavra düşerek gerçek bilime engel olmuşlardır (Husserl, 1976: 35). Dolayısıyla ampirist anlayış kendisini köktenci bir temele dayandıramayarak hatalı teorilere bulanmıştır. Husserl'in deyimiyile ampirist argümantasyondaki temel hata, şeylerin kendilerine dönüş için temel talebi, tüm bilişin deneyim yoluyla meşrulaştırılması talebiyle özdeşleştirmek veya karıştırmaktan ibarettir (Husserl, 1976: 36).

Doğalcı tavrı nesneyi metafiziksel bir varlık alanına hapsederek bir anlamıyla nesneyi deneyimden koparmıştır. Bu haliyle nesne yalnızca temsillere konu olabilmektedir. Çünkü her şey doğaya ait kılınmış ve özneliğin kendisinden ayrıştırılmıştır. Ancak Husserl'e göre şeyler yalnızca doğaya ait değildir (Husserl, 1976: 36). Dolayısıyla vardığımız noktada Husserl için atılması gereken adım deneyim alanına geri dönmektir. Tüm bu önyargılardan kurtularak özleri elde edebileceğimiz saf deneyim alanını yeniden keşfetmek gerekmektedir. Husserl'in deyimiyile, rasyonel ve bilimsel

yargılardan, söylemlerden ve fikirlerden vazgeçip şeyleri kendi verilmişliklerinde soruşturma konusu yaparak, şeylerin kendisine dönmeliyiz (Husserl, 1976: 74). Çünkü deneyim alanının kendisi bir tür kendineliğe sahiptir. Husserl'e göre varolan her şey bana bir tür veriliş içerisindedir. Nesnenin bu verilişini ilkelerin ilkesi olarak adlandırmaktadır. Görüde bize her ne kendisini sunarsa kendisini olduğu gibi sunduğu kabul edilmelidir (Husserl, 1976: 83). Bu veriliş köktenci felsefenin ilgi alanını oluşturan asli veriliştir. Dolayısıyla yapılması gereken, her türlü teoriden kurtulmak suretiyle asli verilişin kendisini dikkate almaktır. Bu verilişin kendisi öncelikle bir dogmatizmden kurtulmayı hedefleyecektir. Doğalcı tavır bu dogmatizmden kurtulamaz. Öznelliğin bilişsel işlevlerinden gelen anlam verme faaliyetini fark edemediğinden deneyimin kurucu unsurlarını keşfedemez. O halde fenomenolojik tavır öncelikle söz konusu kurucu unsurlar için bize yöntemler sunmalıdır. Böylece Husserl, doğal tavır eleştirisi ile bize yapılacak olanı göstermektedir. Öyle ki deneyim alanını dikkate almak için deneyimi gerçekleştiren öznel edimlerinin devre dışı bırakılamayacağını savunmaktadır. Bu haliyle nesnel olanı öznel olan ile ilişkisinden soyutlayamayız. Bir anlamıyla herhangi bir doğal deneyimin zorunlu parçası olması nedeniyle öznel yaşamın içsel karakterine belirli bir epistemik ayrıcalık bağlanır (Smith, 2003: 42). Nihayetinde çalışmamız bağlamında doğalcı tavır eleştirisini, nesneye dair yanlış algının kaldırılmasına yönelik bir adım olarak görüyoruz. Her ne kadar bu tavır için de nesne aşkın bir karaktere sahip olsa da Husserl burada gerçek anlamıyla, nesnenin kendisini dikkate alarak elde edilmiş bir aşkınlık görmemektedir. Ona göre buradaki aşkınlık metafizik arka plana sahip bir aşkınlıktır. Bu tarz yüklem nesneyi aşan ve ona yabancı olan yüklemeldir. Bu anlamıyla nesnenin aşkınlığına yönelik ilk adım bu tarz yüklemelerin onun üzerinden kaldırılmasıdır. Ancak bu haliyle varılan nokta nesnenin aşkınlığının tamamıyla bir iptali gibi görünmektedir. Çünkü öznel olanın edimlerinden bağımsız ve idelerinden ayrıştırılmış bir nesne anlayışının içkinlik tehlikesi ile karşı karşıya kalması mümkündür. O halde doğal tavrın yönelimi devre dışı kaldığı takdirde fenomenolojik analiz için elde kalan şeyin irdelenmesi gerekmektedir. İlk bakışta bir tür içkinliği benimsemek durumunda kalıyormuş gibi görünen fenomenolojinin içkinlikten ne anladığı açıklığa kavuşturmalıdır. Bu doğrultuda fenomenoloji nasıl bir içkinlik anlayışı ile transandantal tutumunu sürdürecektir? Doğal tavrın elenmesi neticesinde devre dışı bırakılan aşkınlığın fenomenolojik düşünceye nasıl yeniden dahil olabilir? Bunu gerçekleştirecek fenomenolojik yöntem aşkınlık ve içkinlik kavramlarını transandantal bir tutum içerisinde kalarak ne yönde dönüştürecektir?

3. İndirgeme ve Transandantal Tavır

Husserl'in doğalcılık eleştirisi, nesnenin kendisinde özsel olarak bulunmayan her türlü yargıyı kaldırmakla beraber, özleri bilinç ile ilişki içerisinde aramamız gerektiğini göstermiştir. Deneyim alanının kendisi bilince konu olmaya devam ederken bu alanda içerilmeyen her türlü tavır dışlanmalıdır. Dogmatik olmaktan kurtulmayı hedefleyen bu tavır şeylerin kendisini her türlü teorileştirmeden önce kabul eder. Bu bağlamda söz konusu nesnelere ile bilinç arasında doğrudan ilişkinin zemini ve yine bu nesnelere dair özleri elde edebileceğimiz bir yönteme ihtiyaç doğmuştur. Bir anlamıyla yönelimsel bilincin, nesnesi ile ilişkisinin her türlü önyargıdan temizlenmiş şekilde gözlemlemek

gerekir. Bu gözlem ancak indirgeyici bir tutum ile gerçekleşecektir. Husserl için indirgeme, her türlü teorik bakışın öncesindeki kökensel deneyimi açığa çıkarmayı hedefleyen sürekli bir tutumdur. Doğal tavrın nesnesine, ona herhangi bir yargıda bulunmadan mesafe alır. Ancak nesneyi dışlamaz, daha ziyade dışlanan şey doğal tavrın nesnelere dair algısıdır. Nesneye özsel olmayan teorik yargıların dışarıda bırakılması suretiyle deneyime içkin özleri görme ve anlamını açığa çıkarmak üzere transandantal tutumu sürdürmeye çalışır. Bu sayede şeyin kendisini bilincimin yöneliminde nasıl sunduğunu deneyimleme fırsatı elde ederim. Söz konusu tutum fenomenolojik bir yöntem olarak indirgeyici nitelik taşımakla birlikte Husserl, bunların farklı türlerinden de bahseder ve onlara misyonlar yükler. Husserl’de tek bir indirgeme biçimi yoktur. Husserl indirgeme türlerini farklı işlevsellikleri içerisinde ele alsa da transandantal fenomenolojiyi şekillendiren sistemli ve tutarlı birlik sergilerler. Nihayetinde indirgemenin temel amacı dünyaya kazanılmış naif algılarla bakmak yerine öznelliğin kurucu yapılarıyla tezahür eden bir dünya olarak onu analiz etmektir. Buradaki ilk hamle şeye dair tüm yargıların askıya alınması ile gerçekleşecektir. Husserl için bu yöntem, epokhe adını verdiği bir tür indirgeme yöntemidir. En genel haliyle epokhe, “bağlantıyı kesmek, paranteze almak” (Husserl, 1976: 98) gibi anlamlar içerisinde kullanılmaktadır. Bu çerçevede askıya alma, bir reddetme değil, her türlü varsayım karşısında nötr tavır takınmaktır. Epokhe ile doğal tavrın tüm argümanları askıya alınır. Böylece dışarıda olan her şey “bizim için” haline gelir. Dünyanın varlık iddiası askıya alındığı takdirde tüm deneyim alanı bilince ait deneyim haline gelir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Husserl’in indirgeme ile hiçbir şekilde deneyimi sınırlamadığıdır. Fenomenolog, ne deneyimlenen gerçekliğin ve gerçekliğin bütününden ne de onun belirli alanlarından uzaklaşır; sadece yaşantıların gerçekliği veya geçerliliği ile ilgili yargıyı askıya alır (Schmitt, 1959: 240). Husserl buna teknik bir ad verir: Epokhe. Husserl için epokhe, bir indirgeme türüdür ve şeylerin her türlü dogmatik anlam verme faaliyetinden önce kökensel anlam alanını açmak için kullanılan bir yöntemin adıdır. İşlevsel olarak şeye dair yargı vermekten kaçınır ve onlara dair tüm hükümleri askıya alır. Nesnenin kendisini değiştirmeden kendisini bilince konu olduğu haliyle görmenin önünü açar. Ancak bunu nesnenin kendisi ile gerçekleştirmez. Daha ziyade nesneye dair temalaştırma faaliyetimizde değişiklik meydana gelir. Bu anlamıyla epokhe kökensel bir görme biçimidir. Bu sayede fenomenolojik görme biçimine uygun şekilde temalaştırılan deneyim alanı transandantal incelemeye açık hale gelir. Nitekim fenomenolojinin indirgeme yöntemini benimsemesi transandantal tutumun sürdürülmesini niyetler. Fenomenoloji indirgeme yöntemiyle, transandantal felsefe yöntemini benimser. Söz konusu yöntem buraya kadar uygulanan yöntemler neticesinde elde edilen bir sonuçtur. Böylece fenomenoloji artık transandantal bir tavır içerisinde nesnellik meselesine yöneleceğini göstermektedir. Fenomenolojiyi transandantal olmaya iten sebep ise indirgeme neticesinde, yani her şeyi askıya alma tutumu sonucunda elde kalan şeyin yalnızca bilinç yaşantıları olduğunu görmek olmuştur. Husserl bunu fenomenolojik kalıntı olarak adlandırmaktadır. Ona göre bizler de dahil olmak üzere tüm fiziksel nesnelere, canlılar ve tüm dünya dışlanmış olsa da geriye kalan şey, fenomenolojik kalıntıdır (Husserl, 1976: 113). Gerçek anlamıyla fenomenolojik kalıntı tüm verileriyle içkin yaşantılarımın bunların geçmiş, şimdi ve içinde akış halinde bütünlenmesinden başka bir şey olmayan transandantal bilincim,

tine bütün bu yaşantılarının öznesini gösteren her türlü olgusalıktan arınmış salt ben'imdir (Sözer, 1976: 24). Böylece şeylerin kendileri bir görünüş biçimine işaret eder. Burada bilinç tarafından varlığı açısından koyutlanmış olma durumu söz konusu değildir. Dünya var edilmez, bilince tezahür etmesi bakımından araştırma nesnesi haline döner. O halde doğal tavırdan soyutlanan nesne fenomenoloji için yeni bir konu haline gelmektedir.

Husserl'in nesne anlayışına yönelik analizin başlayacağı nokta da burasıdır. Başka bir deyişle Husserl için nesneyi anlamak onun konu olduğu bilinci transandantal bir bilinç olarak görmekle mümkündür. Çünkü kendisinin burada ileri sürdüğü şey indirgeme ile hiçbir şeyin kaybedilmediği, tersine doğru anlaşıldığında kendi içinde tüm dünyevi aşkınlıkları açığa çıkaran mutlak varlığın bütününe elde edilmesidir (Husserl, 1976: 113). Epokhe'nin yapmamıza izin vermediği tek şey herhangi bir varlık ortaya koymaktır. Epokhe ile belirli varlıkların varlığını ya da yokluğunu ortaya koymak yerine ilgili fenomenlerde "sezgisel olarak" verildiği şekliyle aşkın nesnenin içeriğiyle ilgilenebilir ve böylece genel olarak aşkın olanın özüne odaklanabiliriz (Mohanty, 2008: 202). Buraya kadar nesnenin metafizik olarak koyutlanmış aşkınlığının bir anlamıyla iptali söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bu, temelli bir geçersizlik iddiası değildir. Buradaki niyet nesneye dair aşkınlığın metafizik varsayımlara dayanmadan transandantal bir tavır içerisinde yeniden inşa edilebilmesinin yolunu açmaktır. Başka bir deyişle bilincin mutlak içkinliğini keşfetmek suretiyle nesnenin aşkınlığının temellendirilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla iyi anlaşıldığında indirgeme ne içselciliğe ne de dışsallığa yol açar, çünkü o epistemolojik veya ontolojik herhangi bir tözsel teze yol açmaz (O'Murchadha, 2008: 380). İndirgeme yalnızca şeylerin öze uygun bir şekilde görülmesinin imkanını açan ve özüne uygun bir şekilde tesisini mümkün kılan yöntemdir. Dünyevi nesneyle ilgilenmeye devam etsek de artık o nesneyi naif bir şekilde düşünmeyiz, bunun yerine, yöneldiğimiz ve verildiği şekliyle nesneye odaklanırsak (Zahavi, 2020: 53). Buradan hareketle bilinç ve dünya arasında bir kopukluk olmadan söz konusu ilişkinin ele alınmasının ip uçlarını da elde etmiş oluruz. Nihayetinde indirgeme her ne kadar radikal idealist tavır gibi görünse de Husserl için bu mutlak içkinliğin, aşkınlığın inşasında temel rol oynadığını keşfetmemize yarayan yöntemsel bir unsurdur. Dolayısıyla indirgeme nesneyi bilinç içeriklerine, edimlerine indirgemek suretiyle psikolojizme yapılan bir dönüş olarak görülmemelidir (Zahavi, 2018: 29). Bununla beraber indirgeme neticesinde elde edilen özler aracılığıyla bir nesnenin inşa edildiği de düşünülmemelidir. İleride göreceğimiz gibi konstitüsyon için bu özlerin açığa çıkarılmasına ihtiyaç vardır. Ancak bu açığa çıkma durumu deneyimin kendisinde keşfedilen bir durumdur. Kantçı transandantal tavır, konstitüsyon bağlamında tümel nesneyi tikel nesneye öncel kılmaktadır (Çitil, 2012: 91). Bu anlamıyla bir öz olarak görebilecek tümel nesnenin Husserlci bağlamda deneyimin kendisine bir önceliği bulunmamaktadır. En azından bilincin konstitüsyonu bağlamında bir önceliği söz konusu değildir. Çünkü bilinç, ancak deneyimin ardından bu öze sahip olmaktadır. Yani bu durumu bilinç ve dünya ilişki olarak yeniden formüle edilirse, arada bir korelasyon olduğunu düşünülürse bir önceliğin söz konusu olmayacağı gibi gözükmektedir. Aksine burada bilinç ve dünyanın ayrılmaz birliğine metodolojik bir netlik kazandırılmış olur. (O'Murchadha, 2008: 381).

4. Bilincin İkinliğı ve Nesnenin Aşkınılığı

4.1. Yönelimsellik ve konstitüsyon

Husserl fenomenolojik niyetini gerçekleştirebilmek için indirgeme yöntemi ile transandantal bir yola girmiştir. Bu yolun Husserl'in kendisine konu olabilen her şeyi kendi özlerinde temellendirebilmenin imkanını kazandırdığını düşünüyöruz. Bu bağlamda çalışmamızın konusu olan nesnenin aşkınlığı sorununun da Husserl için transandantal bir çerçeveden dikkate alınması halinde bu niyet doğrutusunda çözülebileceğini düşünüyöruz. Dünya, bilincimden bağımsız var olduğu sürece ona dair algım hep temsili ve nesnenin kendisine uymayan bir algı olacaktı. Ancak Husserl bir anlamda Kantçı kopernik devrimini tekrarlayarak bilincin dünya karşısında pasif olmadığını tekrar savundu. Aksine bilinç, dünya ile olan ilişkisinde, kendi yapısı gereği bir zorunluluk ve süreklilik içerisindedir. Bu anlamıyla Husserl için bilinç ve dünya kopmaz bir bağ içerisindedir. Böylece epokhe sayesinde bilinçten bağımsız aşkın varlık alanı artık bilince dair bir aşkınlık alanı haline gelmiştir (Husserl, 1976: 162). Bu ilişki esnasında korunması gereken şey dış dünyanın bilince için temsillere indirgenemeyeceğidir. Dolayısıyla ilk adım Husserl'in *Ideen I*'de belirttiği gibi fiziksel şeyin algılarımıza, bilincimize aşkın olduğu, bu nedenle bilincin içsel bir bileşeni olarak bulunamayacağını göstermek olmuştur (Husserl, 1976: 89). Tüm bu çerçevede hem dünyanın aşkınlığını temel prensip olarak kabul edecek hem de bu aşkınlığın doğrudan ilişkisini de mümkün kılacak özsel bir yapıya ihtiyaç vardır. Bu anlamıyla Husserl için bilinç tam olarak bunu hedefleyen yönelimsellik yapısını haizdir.

Dünyanın bilince aşkınlığını kabul etmekle beraber ona yönelik ilişkimizin içkin olduğunu artık biliyöruz. Bu da bilincin temel yapısından kaynaklanmaktadır. Çünkü bilinç doğal olarak kendi dışına çıkma vasfına sahiptir. Bu vasıf yönelimsellikten gelmektedir. Bu anlamıyla yönelimsellik, kendi ötesini işaret etmeyi anlatan bir kavramdır (Zahavi, 2014: 168). Bilincimin yönelimselliğinin bu özelliği sayesinde yönelimim aşkınlığı iptal edilmiş, tamamıyla bir içkinlik değil, aşkın olan gerçekliktir. Başka bir deyişle dünyadaki gerçek nesnelere yönelebilmemin imkanındır. Bu noktada algılarım nesnenin bir imgesi ya da sureti değil, tam anlamıyla nesnenin kendisidir. (Zahavi, 2018: 42). Örneğın, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kütüphanesinin önünde durduğumda gördüğüm yapının kendisi aynı zamanda benim yönelimsel nesnem olmaktadır. Bu nesne, takındığım transandantal tavır nedeniyle belirli indirgemelere uğramış olsa da kendisinden bir şey kaybetmez. Yönelimsel nesnem olması onun bilinç içeriklerime indirgenmesi ve zihnimde bir kütüphane temsili olarak var olması anlamına gelmemektedir. Burada kütüphane hala gördüğüm İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Kütüphanesidir. Husserl'e göre fiziksel şey onun algısına ve onunla ilgili her türlü bilince aşkındır. O yalnızca fiziksel şeyin aslında bilincin gerçekten içkin bir bileşeni olarak bulunamayacağı anlamında aşkın değildir; daha ziyade bütün durum bir eidetik içgörü nesnesidir (Husserl, 1976: 89). Yani burada elde ettiğim şey, bir anlamıyla kütüphanenin özüdür. Gerçek olan ise kütüphanenin aşkınlığıdır. İçkin olanda sadece anlamı yakalarım. Hatta aşkın olması sayesinde bir anlam elde ederim. Aksi takdirde aşkınlığın yitmesi halinde elde ettiğim şey öz olamazdı. Bu anlamıyla yönelimselliğın

aşkın olanı gerektirmesi ve aşkın olanın da yönelimsel bir yapıyı gerektirmesi birbirleriyle ilişkili durumdur.

Dünyanın özünün bilinç edimlerinde yakalandığını ifade ettik. Burada bir transandantal konstitüsyon söz konusudur. Husserl konstitüsyon terimini öznelğin anlam verme işlevini yerine getirme biçimini adlandırmak için kullanır (Sokolowski, 1970: 196). Bu nedenle söz konusu konstitüsyon öznelğin anlamlandırdığı dünyayı işaret eden transandantal bir unsurdur. Ancak bu unsur ne keyfi ne de öznedir, o nesnenin bütünlüğünün sezgisel olarak elde edildiği bir anlam birliğini açığa çıkarmamızı sağlar (Murphy, 1965: 102). Burada açığa çıkarma durumunun üzerinde durulması gerekir. Çünkü buraya kadar savunduğumuz şekliyle eğer nesnenin aşkın olduğunu savunuyorsak onu inşa etme, yaratma veya varlığa getirme gibi anlamlar içerisinde anlamamak gerekir. Husserl daha ziyade, açığa çıkarılmış nesnenin, onda gerçekleştirilen eylemden bağımsız olarak var olduğunu öne sürer (Huemer, 2003: 351). Yani dünyaya yönelimimizin, beraberinde bir konstitüsyon faaliyetini doğurması aslında aşkın olanın bilinç edimlerinde görünür kılınmasıdır. Dünyanın konstitüsyonu tüm dünyanın içkin öğelerden yüksek dereceden biresimler yaratan transandantal bilinç aktarıyla kendi özüne uygun olarak teorik bir biçimde kavranması demektir (Sözer, 1976: 27). Bu haliyle yönelimselliği dünyanın nesnelliğini, aşkınlığını garanti eden ve dünyanın a priori yapılarını açığa çıkarmak suretiyle onu göreceli tavırlardan koruyan özsel bir bilinç yapısı olarak tanımlayabiliriz. Nihayetinde bu bilinç yapısı dünyanın aşkınlığı ile ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla konstitüsyon kavramını ve onun felsefi değerini anlamak için hem gerçekliğin öznelliğe bağımlılığını hem de gerçekliğin öznelliğe olan aşkınlığını korumalıyız (Sokolowski, 1970: 197).

Söz konusu a priori yapıların açığa çıkması Husserl için bilinç ve dünya arasındaki korelasyon ilişkisidir. Bu açığa çıkarma, Kant'ın yargı verme faaliyetinin de gerisinde bulunmaktadır. Yapılması gereken saf görmeyi engelleyecek yanılsamalardan kurtulmaktır. Kant Birinci Kritik'inde *schein*'i üç farklı anlamda kullanır. (Çitil, 2012: 26). Bunlardan ilki kurmaca anlamındaki kullanımdır. Muhayyilenin kendiliğinden ürettiği şeylere işaret etmektedir. İkincisi ampirik muhayyilenin yargı yetisini yanıltması sonucu oluşan kullanımdır. Üçüncüsü ise metafizik yaparken içine düşülen durum olarak *schein*'dir. Husserl fenomenolojide bilince konu olan her şeyi yönelimsel nesne olarak gördüğü için *schein*'i tek bir anlamda kullandığını savunabiliriz. Buna göre söz konusu kullanım ancak a priori korelasyonu engelleyecek bir bilinç dünya ilişkisidir. Buradaki yanılsama tek bir *schein*'dir. Bununla beraber Kant'ın matematiğin ve fiziğin bir bilim olarak kurulabilmesi için bu *schein*'dan kurtulmak gerektiğini savunduğu gibi (Çitil, 2012: 30) Husserl için de kesin bilim olarak felsefenin imkanı fenomenolojik anlamda *schein*'dan kurtulmaktan geçmektedir. Başka bir deyişle bilinç ve dünya ilişkisini korelasyon ilişkisi olarak anlamak ve bu ilişkiyi açığa çıkarmaya engel olacak yanılsamalardan kurtulmak gerekmektedir. Bunun da bize göre birinci şartı Husserl'in, ilkelerin ilkesi olarak adlandırdığı argümana dayanmaktadır. Yukarıda korelasyon ilişkisi temelinde Husserl'in transandantal fenomenolojisinin bu ilişkiyi de bir tür *schein* olarak göreceğini savunabileceğimizi düşünüyoruz. Çünkü söz konusu ilişki ilkelerin ilkesini dikkate alan ilişki olmalıdır.

4.2. Veriliş ve perspektifsellik

Husserl'in transandantal fenomenolojisi bilincin içkinliğini mutlaklaştırırsa da nesnenin aşkınlığını iptal etmediğini ileri sürdük. Bu anlamıyla bilinç hep bir aşkın olan ile ilişki içerisindedir. Bu ilişki bir yandan öznel bakış açısını temele koysa da nesnel olanın aşkınlığı nedeniyle algı perspektifsel bir algı haline gelmektedir. Husserl'in doğal tavır eleştirisinde belirtildiği gibi fenomenoloji için ilkelerin ilkesi, şeylerin kendisini bana her ne iseler o şey olarak sunduklarıdır. Yani nesne benim bilemeyeceğim herhangi bir metafizik kalıntı barındırmamaktadır. Burada nesne kendisini bilince tam olarak sunmaktadır. Ancak bu, bilincin Kartezyen anlamda nesneyi bütün olarak kuşatabildiği anlamına gelmemektedir. Husserl için nesne kendisini bana aşkın bir bağlamda sunduğu için benim nesneye dair algım her zaman kısmi algıdır. Başka bir deyişle Husserl transandantal tavır ile nesnenin öznellik ile ilişkisini merkeze koysa da bu ilişkinin kuş bakışı bir ilişki olmadığını savunmak için nesnelere dair algının perspektifsel algı olduğunu ifade etmektedir. Her ne kadar perspektifsel algı aşkın olana yönelik bir vurgunun neticesi olsa da nesneye yönelik kısmi algımın nedeninin mekânsal bir zemine dayanması durumu bir noktada transandantal tavrı tehlikeye atan bir durumdur. Çünkü bu noktada nesne ve mekân ilişkisi hatta bilinç ve mekân ilişkisi de açığa çıkmaktadır. Eğer söz konusu algının kısmi algı olması gerçeği böyle bir zemine dayanacaksa Husserl'in metafizik yaptığını söyleyebilir miyiz? Dahası eğer nihai olarak nesnenin aşkınlığının sürdürülmesi için böyle bir metafizik zemine ihtiyaç olduğu savunulacaksa, burada transandantal tavidan vaz mı geçilmiştir? Ya da söz konusu aşkınlığın geldiği noktada metafiziğe düşmeden sürdürülebilmesi için nasıl bir çözüme ihtiyaç duyulmaktadır?

Bu çalışmada Husserl'in nesne anlayışını transandantal tavır içerisinde anlamaya çalışıyoruz. Bu nedenle transandantal tavrın metafizik ile karşılaştığı bu nokta Husserl'in içkinlik, aşkınlık ve nesne kavramlarının daha derinlemesine incelenmesini gerektirmektedir. Transandantal tavrın nesnellik anlayışı nesnelliğin özneliğin yapısıyla örtüştüğü ve deneyimin transandantal araştırmasının deneyim nesnelerinin kendi yapısının araştırılmasıyla doğrudan ilişkili olduğu arka planına dayanmaktadır (Loidolt, 2014: 191). Transandantal fenomenolojinin diğer transandantal tavlardan farkı ise söz konusu yapıların a priori yapılar olduğunu savunmakla beraber onların deneyimin öncesinde keşfedilen yapılar olmadığını, deneyim ile açığa çıkan yapılar olduğunu söylemektir. Bu anlamıyla mutlak içkin olanın formlarının aşkın olana dayatıldığı bir durum söz konusu değildir. Aksine böyle bir durumda aşkın olandan bahsedilemeyecektir. Nitekim söz konusu hamle aşkın olanı korumaya yönelik bir hamledir. Bu nedenle konstitüsyonun nesnesi ideal değil, gerçek gündelik şeylerdir (Franck, 2013: 259). Kısacası bir nesnenin varlığının onun varlığına ilişkin algısal deneyimimi aşması nesnelerin ve dünyanın aşkınlığına ilişkin ilk deneyimimdir (Held, 2003: 25). Söz konusu aşkınlık bilincin içkinliği nispetinde bir aşkınlıktır. Başka bir deyişle deneyimin mutlak içkinliği deneyimin nesnesi ile ilişkisindeki aşkınlığı ortaya çıkarır. Çünkü aşkınlık bilincin kendi içsel benliğinden başka bir şeyle ilişki kurmasından, dolayısıyla içkin olmayan "verili varlıklara" uzanmasından oluşur (Held, 2003: 26).

Bu aşkınlık kavrayışı algılama esnasında bir eksiklik meydana getirir. Ancak belirtmek gerekir ki bu eksiklik verilişten kaynaklanan bir eksiklik değildir. Nesne tüm açısıyla kendisini sunar, ancak her açı farklı bir açının sunumuna sahip olur. Burada söz konusu eksiklik, algılayanın perspektifsel olarak algılıyor olmasından kaynaklanır. İçkin deneyimlerin kendisi böyle bir eksiklik barındırmamaktadır. Ancak aşkın olana yönelik deneyim her zaman bu anlamıyla perspektifsel bir deneyim olur. Yani tek bir algı tek başına nesneyi aşamaz, tüketemez. Bu anlamıyla dünyanın askıya alınamaz aşkınlığı nesnenin bilincine eşlik etmektedir. Buradaki eşlik konstitüsyon bağlamında bir eşliktir. Nesnenin verilişleri bilinç edimleri ile açığa çıkmaktadır. Husserlci anlamıyla konstitüsyon, dünyanın bilinç ile olan bağıntı ontolojik bağlamdan koparmıştır (Tengelyi, 2014: 49). Buradan anladığımız kadarıyla fenomenolojinin aşkınlık anlayışı bilincin nesne ile olan ilişkisi temelinde yani aradaki algının analizi neticesinde ortaya çıkan sonuçtur. Bu sonuç bilincin mutlak içkinliği nispetinde aşkınlıktır. Fenomenolojik tabirle içkinlikteki aşkınlıktır. Husserl söz konusu aşkınlığı metafizik bir dil kullanmadan göstermeye çalışır. Bize göre aşkınlığın içkinlik bağlamındaki analizi böyle bir niyetin sonucudur. Nitekim fenomenolojinin hedefi diğer başka şeylerle beraber metafizik varsayımlardan da kurtulmaktır. Bilincin yapısını dikkate aldığımız vakit, Husserl eğer söz konusu aşkınlığı metafizik bir dil ile açıklamak zorunda kalsaydı bilincin yönelimselliği ve fenomenolojik indirgeme gibi özsel fenomenolojik unsurlar geçerliliğini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktı. Bunun farkında olan Husserl, transandantal tavrından vazgeçmemekte ısrarcı oldu. Bu nedenle yukarıda sorduğumuz soru çerçevesinde algının perspektifselliklerinin metafizik bir kavram olan mekânsallıktan itibaren düşünmemenin bir imkanının ortaya çıktığını söyleyebiliriz. O halde her türlü sunumun mekânsal oluşu, kendisini konu edinecek öznelğin mekânsal bulunuşunu da gerektirecektir. Bu çerçevede şeylerin perspektifsel verilişi öznenin bedenli olmasıyla ilişki haline girmektedir. Nitekim bedenli özne mekânda konumlanmış bir öznedir. Bu anlamıyla veriliş ve perspektifsellik bedenli bir öznenin gerektirdiği sonuçlar olarak analiz edilebilir. Maddeselliği ve uzamsallığıyla duyumsayan ve hareket eden beden bu dünyaya, yani şeylerin kendilerinin" verili oluşuna deneyimsel erişimimizin giriş noktası olarak işlev görmesi doğal görünmektedir (Maren, 2022: 195). Çünkü beden artık öznelğin yapısal özelliğidir. Bunu transandantal tavır ile elde ederiz. Böylece bedenli özne transandantal öznenin kendisi olur. Öznelğin böyle bir dönüşümü ve nesnenin aşkınlığına dair kavrayışın dönüşümü birbirleri ile ilişki içerisinde gerçekleşmektedir. Bu analiz doğrultusunda eğer her nesne tekil bir veriliş olarak kendisini sunuyorsa onun konumsal oluşu metafizik bir töz değil, verilişin kaynağı olarak düşünülebilir. Söz konusu kaynak bedenli öznenin bilinç edimlerinde konstitüsyona uğrayan kaynaktır. Nihayetinde konstitüsyonun imkanı öznenin bedenli bulunuşu ve algısal deneyimleriyle birleşmektedir. Bu birleşim içkinlikteki aşkınlığın ancak bedenli bulunuşu ile açığa çıkabileceğini göstermektedir. Buraya kadar problematiği oluşturan temel kavramların bir dönüşümü hedeflenmiş ve bu dönüşümü gerçekleştirecek yöntemsel araçların analizi yapılmıştır. Ancak gelinen noktada nesneye dair deneyimler doğal tavrın yaklaşımından uzaklaştırılmakla birlikte tekil öznenin deneyimleri olmaktan öteye gidememiştir. Nesnenin aşkınlığının tekil öznenin deneyimleriyle sınırlı kalması durumunda gerçek bir aşkınlıktan söz edilebilir mi? Nitekim doğal tavrın a kavrayışı kendinde bir nesnenin tüm deneyimlerdeki ortak birliğini kabul eder. İndirgeme ile

gerçekleştirilen arınma beraberinde nesnellıği de tehlikeye atmaktadır. Dahası öznenin bedenli bulunuşuna dayanan verilişin perspektifselliği gerçek anlamıyla aşkın bir nesnenin söz konusu olamayacağını ilk anlamıyla düşündürebilir. Bu durumda fenomenoloji kartezyen bir özneliliği geri mi çağırılmaktadır? Başka bir deyişle kartezyen özneliliği aşmayı isteyen transandantal fenomenolojinin bunu başaramadığı mı söylenmelidir? Yoksa transandantal fenomenolojinin nesnenin aşkınlığını tamamlayacak bir felsefi düşünme biçimi sunabilir mi?

4.3. Aşkınlığın transandantal zemini olarak öznelarasılılık

Her ne kadar aşkın ve içkin olan arasındaki ilişkiyi mümkün kılacak bir aşkınlık arayışıyla başlamış olsak da daha temelde aşkınlık yalnızca bir aşma, uzanma sorunu değildir. Aşkınlık aynı zamanda bilincin içkinliğine yönelik doğrudan veriliştir. Başka bir deyişle bilincin doğası gereği nesne ile yönelimsel ilişkisi aynı zamanda nesnenin bilincin içkinliğine doğrudan bir veriliş ile ortalık içerisindeydir. Bu nedenle aşkınlık yalnızca hedeflenen bir şey değil aynı zamanda dolaysız bir veriliştir. Tam bu noktada aşkınlık artık içkinlikten ayrı bir kavram olarak ele alınamazdır. Aşkınlık ve içkinliğin birbirini dışlamayan bu yapısı içkinlikteki aşkınlığın doğuşudur (Patočka, 1996: 91). Husserl'in içkinlikteki aşkınlık tabiri bir anlamıyla da nesnelliliği işaret etmektedir. Bu anlamıyla içkinlik ve aşkınlık, iki farklı kavram çifti olmayı aşarak bilince verilen sunumların gerçek nesnesinin inşasını işaret eder. Söz konusu inşaya birlik kazandıran şeyin içkinlikteki aşkınlık olmasıyla birlikte onun nesnelliliği burada hala daha sorgulanabilir. Nitekim Husserl'in transandantal tutumu algının kendisini yeniden düşünmek suretiyle dönüştürmekle beraber nesnellilik problemiyle karşı karşıya bırakır. Bu çerçevede her türlü algı bir başka algının uyumunu gerektirir. Bu uyum ancak bir başkasının algısı ile mümkün olmaktadır. Daha açık ifadeyle bir şeyin nesnel olduğunu söylemek onun algılayan tek bir tekil bir öznenin dışında başka tekil özneler tarafından da aynı şekilde algılanabildiğini söylemektir. Bir anlamıyla nesnenin aşkınlığı temin eden tam da bu gerekliliktir. Dolayısıyla fenomenolojinin nesnenin aşkınlığa dair analizi zorunlu olarak bir başkasının analizini motive etmektedir.

Başkası temelde bedenli bir özne olarak deneyimlenir. Deneyimlenen, deneyimleyene benzerliği ile kendisini gösterir. Husserl için söz konusu durumun analizi öznenin kendi bedeninin yapısal analizine benzerlik göstermektedir. Husserl bedende ikili bir yapı olduğunu düşünür. Hem görünen bir nesne olmak anlamında fiziksel beden (*körper*) hem de bedenın psikişik tarafını anlamlandıran yaşayan beden (*leib*), bir bütün olarak bedenli özneyi tarif eder. Husserl bu analizi çifte duyum teorisi ile güçlendirir. Öznelarasılılık analizinin bedenlenme ilişkisinin bir kaynağı dokunma duyusuna dayanır. Husserl dış duyular arasında dokunmayı bedeni anlamak için özel bir yere konumlandırır. Bedenin *körper* ve *leib* olarak ikili yapısı dokunma duyusunun dokunmak ve dokunulmak hallerine benzemektedir. Bu çerçevede vücut hem özne hem nesne olur. Bu ikili yapı benzer şekilde kendi bedenim ile başka bedenın analizine dair incelemeler için fikir verir. Çünkü başkası öncelikle başka bir zihin olarak değil, başka bir vücut olarak karşımıza çıktığı için başkasına ilişkin deneyimimiz öncelikle onun vücutsallığına yani vücut bulmuş bir özne olmasına bağlıdır (Zeynep, 2020: 62).

Husserl'in başkasını bedenli bir öznellik olarak düşünmesi ve söz konusu durumu bedenler ve bedensel aksiyonların benzerliği üzerinden analiz etmesi başkasının kurulmuş bir ego olmadığını vurgular. Çünkü ona göre benim gibi bedenli bir özne olarak başkası her zaman benim kurucu faaliyetlerimden kaçmaktadır. Herhangi bir fenomenden farklı olarak o kuşatabildiğim bir deneyim değildir. Başkası ile hep bir sınırdaki karşılaşılır. Başkasının karakteri kökensel olarak erişilebilir olmayışının kanıtlanabilir erişilebilirliğinde açığa çıkar (Husserl, 1960: 114). Başka bir deyişle başkası, ben olarak erişilebilir olmayanın deneyimidir. Böyle bir öznelerarası deneyim ise ancak empati (*emfuhlung*) yoluyla düşünülebilir (Husserl, 2000: 101). Dolayısıyla empati aracılığında başkası ile kurulan ilişki gerçek olanın deneyimi için ilksel bir noktada durmaktadır. Bununla birlikte başkasının deneyiminde ortaya çıkan empati ilişkisinin kurucu bir unsuru da eşleşmedir (*Paarung*). Husserl öznelerarasılık analizinde bu kavramı da özelleştirir. Nitekim başka olarak bedenli öznelerin benim bedenime benzeyen canlı bir organizma olarak kavranmasını sürekli kılar. Başkasının vücudu benim yaşayan vücudum ile eşleşince başka kişinin yaşayan vücudu olarak tanınır. Bu kavrayış ile başkası her zaman bir eşleşme içerisinde verilir. Eşleşmenin karakteristik özelliği iki datanın sezgisel olarak bir bilincin birliği içinde verilmesi ve bu temelde esasen karşılıklı farklarla ortaya çıkan veriler olarak fakat, fenomenolojik olarak bir benzerlik birliği bulmaları ve böylece her zaman tam bir çift olarak oluşturulmalarıdır (Husserl, 1960: 112).

Bu çerçevede dünyada bulunuşum öncelikli bir şekilde öznelerarası bir dünyada bulunuşa işaret etmektedir. Husserl'e göre bu dünyada aşkın olanın oradallığı, herkes içindir (Husserl, 1960: 92). Dolayısıyla aşkınlığın temelleneceği yer de öznelerarasılık olmaktadır. Öznelerarası deneyimi açıklayan empati de şeyin ve dolayısıyla insanın öznelerarası nesnellüğünün inşasına yol açar (Husserl, 2000: 178). Husserl, *Ideen I* eserinden sonra öznelerarası konstitüsyona özel olarak yer vermeye başlamıştır. Ona göre eğer aşkın nesne içkinliğime indirgenemeyecekse o halde herkes için aşkın olmalıdır. Nesnenin öznelerarası deneyimlenebilirliği onun gerçek aşkınlığını güvence altına alır, böylece aşkın nesnelere dair deneyimim zorunlu olarak başka aşkın nesnenin verililiğini deneyimlememle yani başka dünyaya yönelmiş bir özneye ilişkin deneyimimle zorunlu olarak dolayımlanır (Zahavi, 2018: 183). Nesnenin benim yönelimsel edimlerime indirgenememesinin yolu başkalarınca da deneyimlenmesinden geçmektedir. Husserl nesnellik problemini öncelikle saf ben ile düşünürken, daha sonra öznelerarasılık içerisinde düşünmeye başlamıştır (Kern, 2019: 65). Bu tavır, bilinç ve dünya arasındaki korelasyon ilişkisine bir üçüncü unsur olan öznelerarasılığı dahil eden tavidir. Bu hamle ile beraber Husserl, konstitüsyonun imkanını da ancak öznelerarası mümkün hale getirmiştir (Husserl, 1960: 107).

Husserl'in öznelerarasılık düşüncesine gelmeden önce aşkın olanı deneyimin sahibi olan saf bilinç ile ele aldık. Ancak öznelerarasılık ile beraber, Husserl'in aşkınlığı, sadece saf bende inşa etmediğini görüyoruz. Görü, ben'e ait olduğu için görünün bütünlüğü ancak başka benler için de bütün olması halinde mümkün olmaktadır. Çünkü ben'in perspektifelliği bir anlamıyla yalnız kalması halinde onun eksikliğine işaret etmektedir. Nesnenin verililiği ise bir özneler topluluğu içerisinde bütün olarak tesis edilmektedir. Bu

noktada Husserl'in nesnelliliğin, saf beni aşan öznelarası zeminine işaret ettiğini görmekteyiz. Husserl'in bu hamlesiyle beraber artık aşkın bir nesnenin deneyiminin her zaman en azından açık bir öznelarasılık içerdiğini söylemek, bir nesnenin aşkın olarak anlamının her zaman onun yalnızca benim için değil, bizim için bir nesne olduğu, başkaları tarafından da erişilebilir olduğu duygusunu içerdiğini söylemektir (Drummond, 2012: 122). Dahası Husserl, nesnelliliğin öznelarasılık ile ilişkisini vurgulamak için bu ilişkiyi aşamayacağını da belirtir. Nesnelliliğin bu ilişkiye içkin bir aşkınlık olarak içkin olduğunu söylemektedir (Husserl, 1960: 107). En nihayetinde aşkınlık, öznelarasılığın içerisinde inşa edilebilen bir aşkınlık olmuştur.

5.Sonuç

Husserl'in fenomenolojisi kendisini kökensel bir başlangıç olarak tanıtır. Bunun arka planında, Husserl'e göre, felsefe tarihindeki teorilerin ve kavramların yüklendiği metafizik kalınlardan kurtulmak niyeti bulunmaktadır. Fenomenoloji, bu açıdan bakıldığında, kesin bilim olmayı hedefleyen kökensel bir başlangıç projesi olarak görülebilir. Öyle ki Husserl, fenomenolojinin ilk ödevinin eleştirel bir tavır olduğunu söylemekle bunu haklılandırmaktadır. Bu çalışma bağlamında ele aldığımız nesnenin aşkınlığı tartışmasına bakış açımız böyle bir fenomenoloji anlayışına dayanmaktadır. Bu çerçevede nesnenin aşkınlığına yönelik incelememiz söz konusu aşkınlığın, fenomenolojinin kökensel bir başlangıç yapma niyeti bağlamında metafizik bir aşkınlık olmadığını göstermeyi hedeflemiştir. Bu çerçevede tüm tartışma Husserl'in bunu başarıp başaramadığını araştırmakla şekillenmiştir.

Çalışmaya öncelikle Husserl'in nesne ve nesneliliğe yönelik eleştirileri ile başlandı. İlk bölümde doğalcı tavır eleştirisi gerçekleştirerek Husserl'in ne yapmak istediğini göstermeye çalıştık. Nesneye yönelik yanlış anlaşılmanın temelindeki sorunları açığa çıkararak bunlardan kurtulmak için eleştiriye tabi tuttuk. İkinci bölümde, ilk bölümde elde ettiğimiz neticeleri hangi yöntemle, nasıl bir tavır içerisinde değerlendireceğimizi göstermek üzere fenomenolojinin transandantal boyutuna değindik. Bu çerçevede Husserl'in indirgeme ve transandantal felsefesinin nesneye yönelik geliştirdiği yaklaşımı inceledik. Bu inceleme neticesinde elde ettiğimiz fenomenolojik yöntemi üçüncü bölümde bilinç ve nesne analizi yaparken kullandık. Burada verilmişlik, perspektifsellik, yönelimsellik, konstitüsyon, içkinlik ve aşkınlık gibi kavramları söz konusu yöntem bağlamında ele aldık. Transandantal tavrı elde ederken ulaştığımız bilinç ve dünya ilişkisi bağlamında nesnenin aşkınlığını düşünmeye çalıştık. Yukarıda belirttiğimiz ve üçüncü bölümde tahkik ettiğimiz kavramlarla, söz konusu ilişki temelinde nesnenin aşkın varoluşunu transandantal öznelarasılık zemininde ortaya koymaya çalıştık. Bununla beraber Husserl'in bütüncül olarak çabasının fenomenolojik aşkınlığın metafizik bir aşkınlık olmadığını göstermeye çalışmak olduğunu iddia ettik. Tüm bu kavramlara yönelik incelemelerimiz bu çabayı açığa çıkarmak niyetiyle yapılmıştır. Sonuç olarak Husserl'in metafizik bir zeminden kaçma çabasıyla öznelarasılığa yöneldiğini ve aşkınlığı nihai olarak burada kurmaya çalıştığını gösterdik. Bu bağlamda en başta ifade ettiğimiz gibi, kavramları felsefe tarihinin yükünden kurtararak düşünmeye başladığımız anda söz konusu kavramların

referanslarının değiştiğini ve metafizik kalıntılara düşmeden fenomenolojik analizler için betimleyici bir dile dönüştürüldüğünü düşünöyoruz.

KAYNAKÇA

- Çitil, A. A. (2012). *Matematik ve Metafizik, Kitap I: Sayı ve Nesne*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Drummond, J. J. (2012). "Imagination and Appresentation, Sympathy and Emphaty in Smith and Husserl". Christel Fricke, Dagfinn Føllesdal. Heusenstamm (Ed.), *Intersubjectivity and Objectivity in Adam Smith and Edmund Husserl* içinde (ss. 117-138). Frankfurt: Ontos Verlag.
- Esenyel, Z. Z. (2020). *Vücutun Fenomenolojisi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Franck, D. (2013). "The Object of Phenomenology". Élodie Boubli ve Christine Daigle (Ed.), *Nietzsche and Phenomenology* içinde (ss. 258-273). Bloomington: Indiana University Press.
- Held K. (2003). "Husserl's Phenomenological Method". Donn Welton (Ed.), *The New Husserl* içinde (ss. 3-31). Bloomington: Indiana University Press, 2003.
- Huemer, W. (2003). "Husserl and Haugel and on Constitution". *Synthese* 137/3, 345-368.
- Husserl, E. (1960). *Cartesian Meditations: An Introduction To Phenomenology* (D. Cairns, Çev.). Hague: Martinus Nijhoff Publishers.
- Husserl, E. (1970). *Logical Investigations I* (J.N.Findlay Çev.). London: Routledge.
- Husserl, E. (1976). *Ideas I General Introduction To A Pure Phenomenology*, (F. Kersten, Çev.). Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Husserl, E. (1995). *Kesin Bir Bilim Olarak Felsefe* (T. Mengüşoğlu, Çev.). İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası Yayınları.
- Husserl, E. (2000). *Ideas II Studies In The Phenomenology of Constitution* (R. Rojcewicz ve A. Schruwer, Çev.). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Kern, I. (2019). "Husserl's Phenomenology of Intersubjectivity". Frode Kjosavik, Christian Beyer ve Christel Fricke (Ed.), *Husserl's Phenomenology of Intersubjectivity* içinde (ss.11-89). London: Routledge.
- Loidolt, S. (2014). "Phenomenological Sources Kantian Border: An Outline of Transcendental Philosophy as Object-Guided Philosophy". Sara Heinama, Mirja Hartimo ve Timo Miettinen (Ed.), *Phenomenology and the Transcendental* içinde (ss.190-217). London: Routledge.
- Mohanty, J. N. (2008). *The Philosophy of Edmund Husserl*. New Haven&London: Yale University Press.
- Murphy, R. T. (1965). "Husserl and Pre-Refleksive Constitution". *Philosophy and Phenomenological Research* 26/1, 100-105.

- O'Murchadha, F. (2008). "Externalism and Immanence in Husserl and Heidegger". *Synthese* 160/3, 375-395.
- Patočka, J. (1996). *An Introduction To Phenomenology* (Erazim Kohak Çev.). Chicago: Open Court Publishing.
- Schmitt, R. (1959). "Husserl's Transcendental-Phenomenological Reduction". *Philosophy and Phenomenological Research* 20/2, 238-245.
- Smith, A. D. (2003). *Husserl and Cartesian Meditations*. London: Routledge.
- Sokolowski, R. (1970). *The Formation of Husserl's Concept of Constitution*. Dordrecht: Springer.
- Sözer, Ö. (1976). *Edmund Husserl'in Fenomenolojisi ve Nesnelere Varlığı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Tengelyi, L. (2014). "Categories of Experience and The Transcendental". Sara Heinama, Mirja Hartimo, ve Timo Miettinen (Ed.), *Phenomenology and the Transcendental* içinde (ss: 49-60). London: Routledge.
- Wehrle, M. (2022). "Normality as Embodied Space: The Body as Transcendental Condition for Experience", Hanne Jacobs (Ed.), *The Husserlian Mind* içinde (ss. 195-207). London: Routledge.
- Zahavi, D. (2014). "Yönelimsellik ve Bilinç" (Ç. Koç, Çev.). *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi* 22, 167-182.
- Zahavi, D. (2018). *Husserl'in Fenomenolojisi* (S. Bayazit, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Zahavi, D. (2020). *Fenomenoloji: İlk Temeller* (S. Bayazit, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.